

Висновки. З проведеного дослідження можна зробити висновок, що вексель є одним із найефективніших способів розрахунків, у разі придбання оборотних засобів використання відстрочки платежу за товари за рахунок видачі векселя буде більш вигідним для підприємства, ніж отримання зворотної фінансової допомоги.

Під час вивчення питання відображення векселів на рахунках бухгалтерського обліку приходимо висновку, що їх необхідно обліковувати саме як заборгованість за векселями, а не як фінансову інвестицію.

Відображення векселів запропонованим чином надасть можливість чіткіше формувати уявлення про фактичну наявність векселів, а саме: дебіторської заборгованості підприємства. Її присутність в активі балансу свідчить про можливість надання суб'єктом господарювання кредиту своїм дебіторам і може таким чином вказувати на відсутність дефіциту фінансових ресурсів у даного підприємства. Якщо ж говорити про заборгованості за векселями в пасиві балансу, то це вказує, що підприємство, завдяки стійкому фінансовому стану та гарній діловій репутації, користується довірою з боку кредиторів.

Список літератури

1. Про обіг векселів в Україні [Текст] : закон України № 2374- III : [від 05.04.2001р.]

2. Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року, якою введений Уніфікований закон про переказні векселі і прості векселі [Текст] : закон України № 826 – XIV : [від 06.07.1999р.]

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні акон України [Текст] : закон України № 996 – XIV : [від 16.07.1999р.]

4. Про цінні папери та фондову біржу [Текст] : закон України № 1201996 – XII : [від 11.06.1991р.]

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© Н.О. Лукіяничук, 2009.

УДК 347.728.1: 657.411

Н.С. Акімова, канд. екон. наук

С. Шевченко, асп.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Розглянуто питання формування елементів облікової політики щодо складових власного капіталу та їх використання в практиці господарської діяльності.

Рассмотрен вопрос формирования элементов учетной политики относительно составных собственного капитала и их использование в практике хозяйственной деятельности.

The question of forming of elements of registration policy in relation to component is considered property asset and their use in practice of economic activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Невпинний перехід України до ринкової економіки, розширення та поглиблення ринкового середовища у всіх сферах діяльності цілком закономірно викликає необхідність реформування обліку та контролю. Все це зумовлює введення нових економічних категорій та уточнення раніше діючих. Однією з таких категорій, яка підлягає уточненню та удосконалення в нових умовах господарювання є облікова політика.

Аналіз практики формування та застосування облікової політики підприємств щодо обліку власного капіталу дозволив встановити, що в сучасних умовах процесу її формування приділяється недостатня увага як з боку працівників бухгалтерської служби, так і з боку власників та адміністрації підприємства.

Теоретичних та практичних розробок потребують питання формування, реалізації облікової політики підприємств та її використання в практиці господарської діяльності, серед яких: формування та упорядкування понятійного апарату; розробка методики формування облікової політики підприємств; забезпечення її документального оформлення; дослідження та удосконалення реалізації облікової політики, що включає її коригування і розкриття для зовнішніх користувачів фінансової звітності; вивчення можливостей використання облікової політики у разі здійснення господарського контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчать проведені теоретичні та практичні дослідження, питанням формування та реалізації облікової політики приділялася недостатня увага, внаслідок чого ускладнюється дотримання основних методичних принципів ведення обліку, спотворюється інформація про фінансовий стан підприємства, знижується ефективність прийняття управлінських рішень.

Організація бухгалтерського обліку залежить від облікової політики, яку веде підприємство. З часу реформування національної системи обліку та звітності питання облікової політики знайшли відображення у працях українських вчених економістів: С.Ф. Голова, М.В. Кужельного, Ф.Ф. Бутинця, Г.Г. Кірейцева, В.М. Пархоменка, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, В.Г. Лінника та інших [2; 3; 5; 6; 8]; і зару-

біжних: Р.А. Алборова, А.С. Бакаєва, П.С. Безруких, Н.П. Кондракова, В.Ф. Палія, Л.З. Шнейдмана [1; 4; 7].

Проте розкриття методичного й організаційного аспекту формування облікової політики щодо власного капіталу потребує поглибленого вивчення.

Мета та завдання статті. Незважаючи на значні наукові напрацювання, доводиться констатувати невідповідність теоретичних та практичних розробок реаліям української дійсності.

Деякі з теоретичних положень відносно трактування поняття “облікова політика підприємства” та її призначення є дискусійними, а низка важливих аспектів її формування та використання, визначення порядку внесення змін до облікової політики підприємств, процес розкриття облікової політики підприємств у фінансовій звітності потребують удосконалення.

Метою статті є визначення місця облікової політики в системі нормативного регулювання бухгалтерського обліку та узагальнення елементів облікової політики в частині визнання та відображення операцій з власним капіталом для удосконалення організації його обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація бухгалтерського обліку власного капіталу здійснюється згідно з вимогами нормативних документів, які використовуються з врахуванням наступної ієрархії: кодекси, закони, положення, інструкції, облікова політика. Таким чином, одним із елементів організації бухгалтерського обліку є облікова політика підприємства.

Облікова політика підприємства є тим важливим засобом, завдяки якому існує можливість розумного поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку.

Поява терміну “облікова політика” в бухгалтерському обліку України та інших пострадянських країн і його офіційне закріплення, пов’язана з процесами реформування бухгалтерського обліку відповідно до ринкових відносин шляхом гармонізації його з міжнародними стандартами.

Згідно з МСБО облікова політика включає в себе принципи, основи, домовленості, правила і процедури, що використовувались керівництвом під час підготовки та представлення бухгалтерської звітності. У Російській Федерації наказом Мінфіну № 100 від 24 липня 1994 р. затверджено положення з бухгалтерського обліку “Учётная политика предприятия”, в якому облікова політика визначена як сукупність способів ведення бухгалтерського обліку, а саме: первинного спостереження, вартісного вимірювання, поточного групування та підсумково-

го узагальнення фактів господарської (статутної та іншої) діяльності. Облікова політика повинна бути розкрита в складі публічної бухгалтерської звітності.

Вивчення діючої нормативної бази дозволило зробити висновок, що офіційно в Україні термін “облікова політика” було введено в 1999 р. Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. У Росії цей термін з’явився на початку 1992 р. – в Положенні про бухгалтерський облік та звітність в Російській Федерації.

Згідно із Законом України “Про бухгалтерський облік” облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Аналіз вітчизняної та міжнародної нормативно-правової баз з обліку дає змогу визначити облікову політику в широкому розумінні як управління обліком, а у вузькому – як сукупність конкретних методик ведення обліку, що використовуються підприємством для організації його та складання фінансової звітності.

Процес реформування як національної системи бухгалтерського обліку, так і систем інших пострадянських країн, зумовив зміни в системі нормативного регулювання.

В Україні реформування обліку відбувається на всіх рівнях нормативного регулювання. Перехід до ринкових відносин зумовив розробку нової системи нормативних документів, що регламентують питання організації та ведення бухгалтерського обліку, одним з елементів якої стала облікова політика підприємств.

На сучасному етапі не викликає сумнівів той факт, що облікова політика є елементом системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку.

Облікова політика підприємства відчуває вплив всіх інших складових системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку і залежить від змін національного законодавчого поля в цілому, а також інтеграційних процесів у економіці.

Таким чином, облікова політика підприємства в Україні є невід’ємною складовою системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку, що вимагає від власників та адміністрації підприємства дотримання встановлених положень облікової політики на підприємстві. Виявлений прогностичний напрям розвитку нормативного регулювання бухгалтерського обліку (до централізованого регулювання) вимагає зваженого підходу до подальшого його реформування, в тому числі й щодо облікової політики.

Відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності. На підприємстві вона реалізується через чітке дотримання вимог Наказу про облікову політику під час ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Проте, на законодавчому рівні елементи облікової політики операцій з власним капіталом у сучасних умовах чітко не визначені, тому слід їх відокремити.

Структуру власного капіталу підприємства залежно від організаційно-правової форми формують такі складові як статутний капітал, пайовий капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілені прибутки. Водночас на розмір власного капіталу впливають неоплачений капітал, вилучений капітал, а також непокриті збитки.

Враховуючи вимоги чинного законодавства щодо організації бухгалтерського обліку власного капіталу з’ясування потребують наступні питання: хто виступає суб’єктом організації бухгалтерського обліку і суб’єктом ведення бухгалтерського обліку; яка форма ведення бухгалтерського обліку дозволяє в повному обсязі надати необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень; що є елементами облікової політики власного капіталу.

Особливостями організації бухгалтерського обліку складових власного капіталу залежно від організаційно-правової форми підприємства є:

- технологія обробки облікової інформації (ручна, із застосуванням комп’ютерних технологій та техніки);
- вибір оптимального (але не менше законодавчо визначеного) розміру статутного, пайового, складеного капіталу;
- відповідальність засновників (акціонерів, учасників) під час виходу з товариства;
- регламентування статутом або установчим договором та Наказом про облікову політику ведення бухгалтерського обліку складових власного капіталу.

Облікова політика в частині регулювання операцій з власним капіталом повинна забезпечити збереженість майна, що належить власнику, надання інформації для потреб управління, правильність визначення фінансових результатів (прибуток або збиток від різних видів діяльності).

Взаємозв’язок статутного, додаткового і резервного капіталу зумовлює окреме розкриття елементів облікової політики щодо них.

Основа облікової політики закладена в статуті та Наказі про облікову політику і додатках до нього. Щодо організації бухгалтерського обліку складових власного капіталу на підприємстві в Наказі про облікову політику слід передбачити наступні елементи (таблиця).

Формування інформаційної системи власного капіталу не можливе без створення надійних та ефективних комп'ютеризованих систем інформації про формування і динаміку капіталу безпосередньо на підприємствах-емітентах цінних паперів.

Вітчизняний ринок представлений програмними продуктами для середніх і великих підприємств: "ІС:Підприємство", "БЭСТ-3", "Парус-5", "Галактика", "FinExpert 5, 7.5", "RS-Balance" та ін. Нині на ринку програмних продуктів пропонується кілька самостійних програм: "Акціонерний капітал" (розробка фірми "Атлант-інформ"), "Дивіденд" (фірма "Новий Атлант"), "Інтегрована Фондова система" (ЦФТ).

*Таблиця – Елементи облікової політики
щодо складових власного капіталу*

Складові капіталу	Елементи облікової політики
Статутний капітал	<ul style="list-style-type: none"> – порядок формування і оцінка внесків; – порядок збільшення та зменшення статутного капіталу; – порядок вибуття учасників і визначення розміру належного їм внеску
Додатковий капітал	<ul style="list-style-type: none"> – джерела формування та використання складових додаткового капіталу; – порядок відображення приросту майна; – порядок використання капіталу, утвореного внаслідок переоцінки майна; – порядок використання інших видів додаткового капіталу
Резервний капітал	<ul style="list-style-type: none"> – порядок формування та щорічні відрахування до резервного капіталу; – порядок використання резервного капіталу
Нерозподілений прибуток	<ul style="list-style-type: none"> – джерела формування нерозподіленого прибутку; – напрями розподілу та використання нерозподіленого прибутку

При автоматизації системи управління капіталом, на наш погляд, необхідно реалізувати можливість пристосування нових програмних комплексів до тих, що вже використовує підприємство в частині бухгалтерського обліку, і включення вже сформованих баз облікової інформації про стан і використання власного капіталу підприємства в єдиний банк даних акціонерного товариства.

Висновки. Зміна нормативного регулювання в процесі реформування національної системи бухгалтерського обліку зумовила впровадження у вітчизняну практику такого інструмента як облікова політика підприємства.

Забезпечення ефективного використання облікової політики підприємства вимагає розробки та обґрунтування теоретичних засад її формування та реалізації з врахуванням зарубіжного досвіду, наявних теоретичних розробок, історично сформованих особливостей національної системи бухгалтерського обліку.

Виявлений прогностичний напрям розвитку нормативного регулювання бухгалтерського обліку (до стандартизації правил ведення обліку) вимагає зваженого підходу до подальшого його реформування, в тому числі й щодо облікової політики.

Критичний огляд елементів облікової політики щодо складових власного капіталу дозволив виявити суперечливі питання, що виникають у разі практичної реалізації.

Для усунення такого становища на підставі аналізу впливу елементів методичної складової облікової політики на складові власного капіталу узагальнено схему елементів облікової політики щодо складових власного капіталу.

Запропоновані елементи облікової політики щодо операцій з власним капіталом дозволяють уникнути суперечок між суб'єктами господарювання щодо порядку розрахунку компенсації учаснику під час виходу з товариства з обмеженою відповідальністю, оптимізувати співвідношення між статутним і резервним капіталом для забезпечення безперервності діяльності підприємства.

Список літератури

1. Бакаев, А. С. Учетная политика предприятия [Текст] / А. С. Бакаев, Л. З. Шнейдман // Бухгалтерский учет. – 1995. – № 1. – С. 52–57.
2. Голов, С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі [Текст] : практичний посібник / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К. : Лібра, 2001. – 840 с.
3. Загородній, А. Г. Облікова політика та її вплив на фінансові результати діяльності підприємства [Текст] / А. Г. Загородній, Г. О. Партин // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 54–60.

4. Кондраков, Н. П. Учетная политика организации [Текст] / Н. П. Кондраков. – М. : Главбух, 1999. – 136 с.
5. Кужельний, М. В. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] : підручник / М. В. Кужельний. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.
6. Кузьмінський, Ю. А. Місце бухгалтера в управлінні економікою в Україні [Текст] / Ю. А. Кузьмінський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 5. – С. 8–14.
7. Николаева, С. А. Учетная политика предприятия: Принципы формирования, содержание, практические рекомендации, аудиторская проверка [Текст] / С. А. Николаева. – М. : Аналитика-пресс, 2003. – 168 с.
8. Пушкар, М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти) [Текст] : монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Економічна думка, 1999. – 422 с.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.
© Н.С. Акімова, С. Шевченко, 2009.

УДК 657.1:347.719

А.О. Баранова, канд. екон. наук
З.О. Макєєва

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ПОСЛУГ

Розглянуто питання особливостей відображення в обліку експортно-імпортних операцій послуг. Розвиток ринкових відносин у національній економіці призвів до ускладнення господарських процесів і до необхідності проведення досліджень впливу договірних умов на методику обліку під час здійснення господарських операцій. Ця проблема пов'язана не тільки з правовим, а й з економічним аспектом.

Rассмотрены вопросы особенностей отражения в учете экспортно-импортных операций услуг. Развитие рыночных отношений в национальной экономике привело к более сложным хозяйственным процессам и к необходимости проведения исследования влияния договорных условий на методику учета при осуществлении хозяйственных операций. Данная проблема связана не только с правовым, а и с экономическим аспектом.

The questions of features of reflection are considered in an account export – the imported operations of services. Development of markets relations in a national economy resulted in more difficult economic processes and to the necessity of leadthrough of research of influencing of contractual terms on the method of account during realization of economic operations.